

**CONSTITUȚIA
REPUBLICII FRANCEZE**

FR

CONSTITUȚIA REPUBLICII FRANCEZE

Prezentare generală

Prof. univ. dr. Ioan MURARU

1. Scurt istoric

Franța este cea care a dat ideea și exemplul Constituției scrise, sistemice, complete, ca expresie a culturii și civilizației de mare calitate.

În acest context trebuie reamintit că noțiunea de Constituție, în sensul modern, este clar formulată în celebra Declarație a drepturilor omului și cetățeanului din 26 august 1789. Astfel, în art. 16 al Declarației s-a arătat că o societate în care garanția drepturilor nu este asigurată, nici separația puterilor determinată, nu are o Constituție¹. Acest concept este și astăzi utilizat în lucrările de specialitate, desigur cu unele nuanțări. Este în afara oricărei îndoieli faptul că ideile politice și juridice, precum și practicile în domeniu au influențat puternic construcțiile constituționale din țările europene, inclusiv din România, dar și de pe alte continente.

Aceste sublinieri sunt interesante, deoarece cititorul atent al Constituției franceze actuale poate exprima unele nedumeriri privind conținutul și sistemul acesteia, care par a nu se conforma tradiției franceze.

Constituția aprobată prin referendumul din 28 septembrie 1958, cu o majoritate convingătoare (aproape 80%), a consacrat anumite limite ale **dictaturii constituante** a generalului de Gaulle, și anume²:

- votul universal, unica sursă a puterii;
- separația efectivă a puterilor executivă și legislativă;
- responsabilitatea Guvernului în fața Parlamentului;
- independența autorității judiciare;
- organizarea raporturilor cu asociațiile populare.

Este semnificativ faptul că proiectul de Constituție a fost prezentat poporului francez de către generalul de Gaulle, la 4 septembrie 1958, în Piața Republicii.

¹ Vezi textul Declarației în Françoise Martinetti, *La Constitution de la V^e République. Présentation et commentaires*, Librio, Inedit, E.J.L., 2003, p. 90 – 92.

² Informațiile și constatările sunt culese sau preluate din Simon-Louis Formery, *La Constitution commentée. Article par article*, 12^e édition, Paris, Hachette Supérieur, 2008 – 2009, p. 5 și urm.; Pierre Avril et Gérard Conac, *La Constitution de la République Française. Textes et révisions*, Montchrestien, E.J.A., Paris, 1996, Maurice Duverger, *Les constitutions de la France*. Presses universitaires de France, Paris, 1987, p. 5 – 8; 101 – 124.

Semnificativ, deoarece s-au pus în valoare atât tradițiile democratice, cât și autoritatea extraordinară a generalului de Gaulle, marele erou al Franței.

Constituția este expresia de necontestat a personalității și gândirii politice a generalului.

Sistematizarea Constituției răspunde cerințelor timpului istoric, timp caracterizat prin exigența fondării unui regim politic eficient și a restaurării autorității statului și a Executivului (Guvernului). Normele juridice sunt sistematizate astfel: Preambulul; Despre suveranitate (titlul I); Președintele Republicii (titlul II); Guvernul (titlul III); Parlamentul (titlul IV); raporturile dintre Parlament și Guvern (titlul V); Despre tratatele și acordurile internaționale (titlul VI); Consiliul Constituțional (titlul VII); Despre autoritatea judecătorească (titlul VIII); Instanța Supremă (titlul IX); Despre răspunderea penală a membrilor Guvernului (titlul X); Consiliul economic, social și de mediu (titlul XI); Avocatul Poporului (titlul XIbis); Colectivitățile teritoriale (titlul XII); Dispoziții tranzitorii privind Noua Caledonie (titlul XIII); Despre francofonie și acordurile de asociere (titlul XIV); Despre Uniunea Europeană (titlul XV); Despre revizuirea Constituției (titlul XVI); Dispoziții tranzitorii (titlul XVII), abrogat.

Dacă luăm în considerare sistemul devenit clasic și acceptat în constituțiile lumii, vom observa unele abateri: în ierarhizarea autorităților publice; lipsa unui titlu distinct privind drepturile omului etc. Paradoxal, Constituția nu se înscrie prin conținut și sistem în șablonul clasic ce aparține substanțial ca imaginea constituționalismului francez.

Principiile generale, care în orice Constituție reprezintă fundamentul acesteia, **rezultă** din preambulul asupra căruia vom reveni, din primul titlu care consacră Franța ca o republică, indivizibilă, laică, democratică, socială și descentralizată. Se asigură egalitatea în fața legii a tuturor cetățenilor fără distincție de origine, de rasă sau de religie. De asemenea, limba franceză este declarată limba Republicii, drapelul tricolor (albastru, alb, roșu) este simbol național, „La Marseillaise” este imnul național. Deviza Republicii este „Libertate, Egalitate, Fraternitate”, iar principiul său este guvernarea poporului de către popor și pentru popor. Poporul deține suveranitatea națională și o exercită prin reprezentanții săi și prin referendum. Votul este universal, egal și secret, poate fi direct sau indirect, asigurându-se acces egal femeilor și bărbaților la mandatele electorale și la funcțiile alese. Totodată, este precizat rolul partidelor politice în exprimarea sufragiului.

2. Autoritățile publice. Raporturile constituționale

Lectura Constituției permite exprimarea unor constatări. Formulând unele critici asupra Constituției României (1991), Tudor Drăganu sublinia, printre altele, că preferința autorilor pentru formularea **autorități publice** în locul celei de **puterile statului** este de inspirație franceză, ea fiind utilizată de către Constituția franceză din 1958 cu o nuanță peiorativă în legătură cu ansamblul organelor judecătorești; utilizarea noțiunii de autorități publice pentru desemnarea legislativului, Executivului și justiției apare evidentă dacă ținem seama de considerentele

care au făcut ca, în Franța, ansamblul instanțelor judecătorești să fie desemnat prin sintagma „autoritate judiciară”; procedând astfel, Constituția franceză din 1958 s-a inspirat din concepțiile politice ale generalului de Gaulle, care considera că numai legislativul și Executivul merită să fie considerate „puteri ale statului”, în timp ce justiția este o simplă autoritate; sursa principală de inspirație a Constituției din 1991 a fost Constituția franceză din 1958³.

Specificul reglementărilor din Constituția franceză este evident: nu este utilizată ierarhia clasică a autorităților publice (legislativ, Executiv, putere judecătorească), ci se reglementează într-o altă ordine, și anume Președintele Republicii, Guvernul, Parlamentul; nu se înscrie explicit principiul separației și colaborării puterilor; este evidentă poziția dominantă a Executivului, scop declarat deschis de către autorii Constituției. Trebuie menționată și existența Consiliului economic, social și de mediu, organ consultativ al Parlamentului și Guvernului.

Președintele Republicii ocupă primul loc, misiunea sa concentrându-se pe trei mari direcții: păzitorul Constituției; arbitru neutru; garantul independenței naționale. Legitimitatea poziției și atribuțiilor sale este rezultatul alegerii prin vot universal direct, pentru un mandat de 5 ani. De aceea, el numește pe Prim-ministru și, la propunerea acestuia, pe miniștri; prezidează Consiliul de Miniștri; promulgă legile; poate supune referendumului unele proiecte de lege; poate dizolva Adunarea Națională; semnează ordonanțele și decretele Consiliului de Miniștri; este șeful armatei etc.

Cât privește **Parlamentul**, acesta este format din Adunarea Națională, aleasă prin vot direct, și Senat, ales prin vot indirect. Specific este domeniul de legiferare (art. 34). Constituția definește de o manieră limitativă materiile aparținând legii (domeniul legii). Această inovație a fost calificată o **revoluție juridică** (Simon-Louis Formery, *op. cit.*, p. 76) din cauză că, de regulă, nicio normă nu poate limita suveranitatea Parlamentului.

3. Autoritatea judiciară

Garantul independenței acesteia este Președintele Republicii. Așa cum se precizează, textul nu consacră puterea judiciară, ci numai autoritatea judiciară, aceasta fiind conformă concepției franceze despre separația puterilor (Simon-Louis Formery, *op. cit.*, p. 131-132).

4. Administrația publică locală și organizarea administrativ-teritorială

Colectivitățile teritoriale ale Republicii sunt comunele, departamentele, regiunile, colectivitățile cu statut special și colectivitățile de peste mări. Colectivitățile se administrează liber, prin consilii alese, și dispun de o putere de reglementare pentru exercitarea competențelor care le revin.

³ Vezi Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*, vol. II, Lumina Lex, București, 1998, p. 8 – 9.

5. Drepturile fundamentale

Constituția nu are un titlu distinct privitor la **drepturile omului**. Protecția acestora este asigurată prin unele dispoziții introductive (egalitatea), prin trimiterea la Declarația franceză din 1789, precum și la preambulul Constituției din 1946. Un rol aparte în definitivarea unor construcții privind drepturile omului l-au avut Consiliul Constituțional, dar și Consiliul de Stat. Cel care supraveghează respectarea libertăților publice este Avocatul Poporului.

Merită a fi reținută o **caracterizare** de profunzime realizată de către **Henri Oberdorff**: „Franța, prin Constituția sa din 1958, a manifestat originalitatea sa. Funcția Constituției celei de a Cincea Republici este dublă: pe de o parte amintește tradiția republicană și atașamentul la drepturile omului din 1789, pe de altă parte dă autorităților executive mijloacele pentru a governa. Este vorba de o Constituție cunoscută pentru acțiune într-o democrație. Permițând alternanțe succesive, această Constituție a dovedit capacitatea de a rezista la schimbările politice. Ea a devenit... Constituția națională republicană”⁴.

6. Raporturile dintre dreptul național și dreptul Uniunii Europene

O reglementare interesantă cuprinde art. 54 din Constituție în domeniul **tratatelor și acordurilor internaționale**, în sensul căruia: dacă un angajament internațional conține o clauză contrară Constituției, autorizația de ratificare sau de aprobare a acestuia poate interveni numai după revizuirea Constituției.

7. Controlul constituționalității

Este asigurat de **Consiliul Constituțional** ale cărui misiune și structură au fost sursă de inspirație și pentru reglementările constituționale românești. Este alcătuit din nouă membri, desemnați pentru nouă ani. Pe lângă aceștia, foștii președinți ai Republicii sunt, de drept, membri pe viață ai Consiliului.

În jurisprudența Consiliului Constituțional s-a desprins categoria **bloc de constituționalitate**.

Această categorie a permis înlăturarea unor confuzii și rezerve legate de conținutul și structura, mai puțin clasice, ale Constituției din 1958. Blocul de constituționalitate este definit ca fiind un ansamblu de norme de valoare constituțională a căror respectare se impune legislativului și cuprinde⁵:

- Constituția din 1958;
- Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului din 1789 (mai ales libertatea individuală, egalitatea, proprietatea);

⁴ Henri Oberdorff, *Les Constitutions de l'Europe des Douze. La documentation française*, Paris, 1992, p. 9 – 10.

⁵ Vezi Simon-Louis Formery, *op. cit.*, p. 126 – 127; I. Muraru, E. S. Tănăsescu, „Unele explicații privitoare la blocul de neconstituționalitate”, în Ioan Muraru, Mihai Constantinescu, *Studii constituționale*, 2, Editura Actami, București, 1998, p. 77 – 89.

- Preambulul Constituției din 1946 (principiile politice, economice și sociale, în mod particular necesare perioadei respective, precum dreptul la grevă, dreptul la sănătate, dreptul de azil);
- Carta mediului înconjurător din 2004;
- Principiile fundamentale recunoscute de către legile Republicii (libertatea de asociere, libertatea învățământului, dreptul la apărare, independența jurisdicției administrative).

Controlul de constituționalitate este atât *a priori*, cât și *a posteriori*, dar nu privește legile adoptate prin referendum, deoarece emană direct de la popor.

I. CONSTITUȚIA REPUBLICII FRANCEZE¹

PREAMBUL²

Poporul francez își proclamă în mod solemn atașamentul pentru respectarea drepturilor omului și principiile suveranității naționale, așa cum au fost definite prin Declarația din 1789, confirmată și completată prin preambulul Constituției din 1946 și pentru drepturile și îndatoririle definite de Carta pentru mediul înconjurător din 2004.

În virtutea acestor principii și al celui de autodeterminare a popoarelor, Republica oferă teritoriilor de peste mări, care și-au exprimat voința de aderare la acestea, noi instituții bazate pe idealul comun al libertății, egalității și fraternității și concepute în vederea evoluției lor democratice.

Art. 1

Franța este o republică indivizibilă, laică, democratică și socială. Aceasta asigură egalitatea în fața legii a tuturor cetățenilor, indiferent de origine, rasă sau religie. Aceasta respectă toate credințele. Organizarea acesteia este descentralizată.

Legea favorizează accesul egal al femeilor și bărbaților la mandatele electorale și la funcțiile electice, precum și la responsabilitățile profesionale și sociale.

TITLUL I Despre suveranitate

Art. 2

Limba franceză este limba Republicii.

¹ NOTĂ

Prevederile articolului 88-5 nu se aplică aderărilor intervenite ca urmare a unei conferințe interguvernamentale a cărei convocare a fost decisă de Consiliul European înaintea datei de 1 iulie 2004, în temeiul articolului 47 al Legii constituționale nr. 2008-724 din 23 iulie 2008.

² A fost adoptată la 4 octombrie 1958 prin referendum, publicat în Journal Officiel (J.O.) din 5 octombrie 1958. A fost modificată prin: Legea constituțională nr. 60-525 din 4 iunie 1960; Legea nr. 60-1292 din 6 noiembrie 1962; Legea nr. 63-1327 din 30 decembrie 1963; Legea nr. 74-904 din 29 octombrie 1974; Legea nr. 76-527 din 18 iunie 1976; Legea nr. 92-554 din 25 iunie 1992; Legea nr. 93-952 din 27 iulie 1993; Legea nr. 95-880 din 4 august 1995; Legea nr. 96-138 din 22 februarie 1996; Legea nr. 98-610 din 20 iulie 1998; Legea nr. 99-49 din 25 ianuarie 1999; Legea nr. 99-568 din 8 iulie 1999; Legea nr. 99-569 din 8 iulie 1999; Legea nr. 2000-964 din 2 octombrie 2000; Legea nr. 2003-267 din 25 martie 2003; Legea nr. 2003-276 din 28 martie 2003; Legea nr. 2005-204 din 1 martie 2005; Legea nr. 2005-205 din 1 martie 2005; Legea nr. 2007-237 din 23 februarie 2007; Legea nr. 2007-238 din 23 februarie 2007; Legea nr. 2007-239 din 23 februarie 2007; Legea nr. 2008-103 din 4 februarie 2008 și Legea nr. 2008-724 din 23 iulie 2008.

Emblema națională este drapelul tricolor, albastru, alb și roșu.

Imnul național este *La Marseillaise*.

Deviza Republicii este „Libertate, Egalitate, Fraternitate”.

Principiul Republicii este: guvernarea poporului de către popor și pentru popor.

Art. 3

Suveranitatea națională aparține poporului care o exercită prin reprezentanții săi și pe calea referendumului.

Nicio parte a poporului și nicio persoană fizică nu își pot atribui exercitarea suveranității.

Votul poate fi direct sau indirect, conform Constituției. Acesta este întotdeauna universal, egal și secret.

Toți cetățenii francezi majori de ambele sexe, care se bucură de drepturi civile și politice, pot vota în condițiile prevăzute de lege.

Art. 4

Partidele și grupările politice contribuie la exercitarea dreptului de vot. Acestea se constituie și își desfășoară activitatea în mod liber. Acestea trebuie să respecte principiile suveranității naționale și ale democrației.

Acestea contribuie la implementarea principiului enunțat la alineatul 2 din articolul 1, în condițiile prevăzute de lege.

Legea garantează exprimarea pluralistă a opiniilor și participarea echitabilă a partidelor și grupărilor politice la viața democratică a națiunii.

TITLUL II

Președintele Republicii

Art. 5

Președintele Republicii veghează la respectarea Constituției. Prin arbitrajul său, acesta asigură funcționarea corespunzătoare a autorităților publice, precum și continuitatea statului.

Președintele este garantul independenței naționale, al integrității teritoriale și al respectării tratatelor.

Art. 6

Președintele Republicii este ales pentru un mandat de cinci ani, prin sufragiu universal.

Nicio persoană nu poate exercita mai mult de două mandate consecutive.

Modalitățile de aplicare a prezentului articol sunt stabilite prin lege organică.

Art. 7

Președintele Republicii este ales cu o majoritate absolută a voturilor exprimate. Dacă aceasta nu se obține la primul vot, se organizează un al doilea vot, în a 14-a

zi de la primul scrutin. La al doilea vot se pot prezenta doar cei doi candidați care, după eventuala retragere a celor mai bine plasați candidați, au obținut cel mai mare număr de voturi la primul tur.

Procesul de alegere a Președintelui începe prin convocarea acestor alegeri de către Guvern.

Alegerea noului Președinte se organizează cu cel puțin 20 și cel mult treizeci și cinci de zile înainte de expirarea mandatului Președintelui în exercițiu.

În caz de vacanță a funcției de Președinte al Republicii, indiferent de motiv, sau în situația în care Consiliul Constituțional, sesizat de Guvern, hotărăște cu majoritatea absolută a membrilor săi că Președintele Republicii se află în imposibilitatea exercitării atribuțiilor, îndatoririle Președintelui Republicii, cu excepția celor prevăzute de articolele 11 și 12, vor fi exercitate temporar de Președintele Senatului sau, dacă și acesta din urmă se află în imposibilitatea de exercitare a atribuțiilor care îi revin, de Guvern.

În caz de vacanță sau atunci când imposibilitatea exercitării atribuțiilor este declarată definitivă de Consiliul Constituțional, alegerea noului Președinte are loc, cu excepția cazului de forță majoră constatată de Consiliul Constituțional, în cel puțin 20 și cel mult 35 de zile de la declanșarea vacanței sau de la declararea imposibilității exercitării atribuțiilor ca având un caracter definitiv.

Dacă, în cele șapte zile care precedă data limită de depunere a candidaturilor, una dintre persoanele care, cu mai puțin de 30 de zile înainte de această dată, și-a anunțat public decizia de a candida decedează sau se află în imposibilitatea de a exercita acest rol, Consiliul Constituțional poate decide să amâne alegerile.

Dacă, înainte de primul tur de scrutin, unul dintre candidați decedează sau se regăsește în imposibilitatea de a-și exercita acest rol, Consiliul Constituțional anunță amânarea alegerilor.

În cazul în care unul dintre cei doi candidați care au obținut cele mai multe voturi în primul tur de scrutin, înainte de eventualele retrageri, decedează sau se află în imposibilitatea de a-și exercita rolul, Consiliul Constituțional declară că procesul electoral trebuie reluat în totalitate; în același fel se procedează și în cazul decedului sau al imposibilității unuia dintre cei doi candidați calificați în al doilea tur de scrutin de a-și exercita acest rol.

Consiliul Constituțional este sesizat cu privire la toate aceste situații în condițiile prevăzute la alineatul 2 al articolului 61 sau în cele privind înregistrarea candidaturilor, prevăzute de legea organică menționată de articolul 6.

Consiliul Constituțional poate prelungi termenele prevăzute de alineatele 3 și 5 de mai sus, fără ca votul să se poată desfășura mai târziu de 35 de zile de la data deciziei Consiliului Constituțional. Dacă aplicarea prevederilor prezentului alineat are ca efect amânarea alegerilor pentru o dată ulterioară expirării mandatului Președintelui în exercițiu, acesta din urmă rămâne în funcție până la proclamarea succesorului său.

Pe durata vacanței funcției Președintelui Republicii sau pe perioada cuprinsă între declararea caracterului definitiv al imposibilității Președintelui Republicii de a-și exercita atribuțiile și alegerea succesorului acestuia nu se pot aplica nici articolele 49 și 50, nici articolul 89 din Constituție.

Art. 8

Președintele Republicii numește Prim-ministrul. Președintele Republicii dispune încetarea mandatului Primului ministru la prezentarea de către acesta a demisiei Guvernului.

La propunerea Prim-ministrului, Președintele îi numește în funcție și dispune încetarea mandatului celorlalți membri ai Guvernului.

Art. 9

Președintele Republicii prezidează Consiliul de Miniștri.

Art. 10

Președintele Republicii promulgă legile în termen de 15 zile de la transmiterea către Guvern a legii definitiv adoptate.

Înainte de expirarea acestui termen, Președintele poate cere Parlamentului să redeschidă dezbaterile cu privire la lege sau cu privire la anumite articole din cuprinsul acesteia. Această redeschidere a dezbaterilor nu poate fi refuzată.

Art. 11

La propunerea Guvernului pe durata sesiunilor parlamentare sau la propunerea comună a celor două Camere, publicată în Monitorul Oficial, Președintele Republicii poate supune referendumului orice proiect de lege privind organizarea autorităților publice, reformele ce vizează politica economică, socială sau privind mediul națiunii și serviciile publice care contribuie la acestea, sau care urmărește autorizarea ratificării unui tratat care, fără a aduce atingere Constituției, ar afecta funcționarea instituțiilor.

Când referendumul este organizat la propunerea Guvernului, acesta va susține o declarație în fața fiecărei Camere, această declarație fiind urmată de o dezbateră.

Un referendum care vizează unul dintre subiectele menționate la primul alineat poate fi organizat la inițiativa unei cincimi dintre membrii Parlamentului, sprijinită de o zecime dintre alegătorii înscriși pe listele electorale. Această inițiativă va lua forma unui proiect de lege și nu poate avea ca obiect abrogarea unei dispoziții legale promulgate de mai puțin de un an.

Condițiile în care aceasta este depusă și cele conform cărora Consiliul Constituțional controlează respectarea prevederilor alineatului anterior sunt prevăzute de o lege organică.

Dacă propunerea legislativă nu a fost examinată de cele două Camere, într-o perioadă de timp stabilită de legea organică, Președintele Republicii o va supune unui referendum.

Atunci când propunerea de lege nu este adoptată de poporul francez, nu poate fi supusă referendumului nicio nouă propunere pe aceeași temă în termen de doi ani de la data scrutinului.

Atunci când rezultatul referendumului constă în adoptarea proiectului de lege sau a propunerii legislative, Președintele Republicii promulgă legea în termen de 15 zile de la anunțarea rezultatelor votului.

Art. 12

După consultarea Prim-ministrului și a președinților Camerelor Parlamentare, Președintele Republicii poate pronunța dizolvarea Adunării Naționale.

Alegerile generale sunt organizate cu cel puțin 20 și cel mult 40 de zile de la dizolvare.

Adunarea Națională se reunește de drept în cea de-a doua zi de joi de după alegerea sa. Dacă această reuniune nu are loc în perioada prevăzută pentru sesiunea ordinară, se va convoca de drept o sesiune cu durata de 15 zile.

În anul următor acestor alegeri nu se poate proceda la o nouă dizolvare.

Art. 13

Președintele Republicii semnează ordonanțele și decretele cu privire la care s-a deliberat în cadrul Consiliului de Miniștri.

Acesta dispune numirile în funcțiile civile și militare ale statului.

Consilierii de Stat, Marele Cancelar al Legiunii de Onoare, ambasadorii și trimișii extraordinari, consilierii superiori ai Curții de Conturi, prefectii, reprezentanții de stat din teritoriile de peste mări al căror statut este reglementat de articolul 74 și din Noua Caledonie, ofițerii de rang înalt, rectorii academiilor și directorii administrațiilor centrale sunt numiți în cadrul Consiliului de Miniștri.

O lege organică stabilește celelalte funcții pentru care numirile se fac în cadrul Consiliului de Miniștri, precum și condițiile în care puterea de a numi a Președintelui Republicii poate fi delegată de acesta pentru a fi exercitată în numele său.

O lege organică stabilește posturile sau funcțiile, altele decât cele menționate la alineatul 3, pentru care, dată fiind importanța lor în garantarea drepturilor și libertăților sau a vieții economice și sociale a Națiunii, puterea de a numi a Președintelui Republicii este exercitată după avizul public al comisiei permanente competente a fiecărei Camere. Președintele Republicii nu poate face o numire atunci când suma voturilor negative în fiecare comisie reprezintă cel puțin trei cincimi dintre voturile exprimate în cadrul celor două comisii. Legea stabilește comitetele permanente competente în funcție de posturile sau funcțiile în cauză.

Art. 14

Președintele Republicii acreditează ambasadorii și trimișii extraordinari ai puterilor străine; ambasadorii și trimișii extraordinari străini sunt acreditați pe lângă Președintele Republicii.

Art. 15

Președintele Republicii este Comandantul Suprem al Forțelor Armate. Acesta prezidează consiliile și comitetele superioare de apărare națională.

Art. 16

Atunci când instituțiile Republicii, independența națiunii, integritatea sa teritorială sau îndeplinirea angajamentelor internaționale sunt amenințate în mod grav și imediat, funcționarea obișnuită a autorităților publice constituționale fiind întreruptă, Președintele Republicii ia măsurile impuse de asemenea circumstanțe, după consultarea oficială a Prim-ministrului, a președinților Adunărilor Parlamentare, precum și a Consiliului Constituțional.

Președintele Republicii se adresează națiunii, informând-o cu privire la aceste măsuri.

Măsurile sunt menite a le asigura autorităților publice constituționale, cu celeritate, mijloacele necesare pentru a-și îndeplini misiunea. Consiliul Constituțional este consultat cu privire la aceste măsuri.

Parlamentul se reunește de drept.

Adunarea Națională nu poate fi dizolvată pe durata exercitării acestor măsuri excepționale.

După 30 de zile de exercitare a măsurilor excepționale, Consiliul Constituțional poate fi sesizat de către Președintele Adunării Naționale, Președintele Senatului, 60 de deputați, sau 60 de senatori, pentru a stabili dacă sunt în continuare îndeplinite condițiile prevăzute la primul alineat. Consiliul își face cunoscută poziția de îndată, printr-un anunț public. Acesta efectuează de drept această examinare și se pronunță în aceleași condiții, după 60 de zile de la instituirea măsurilor excepționale și în orice moment după această perioadă.

Art. 17

Președintele Republicii are dreptul să acorde grațierea individuală.

Art. 18

Președintele Republicii comunică cu cele două Camere ale Parlamentului prin mesaje care sunt citite în mod public și care nu sunt urmate de nicio dezbatere.

Președintele poate lua cuvântul în fața Parlamentului întrunit, în acest scop, în Congres. Declarația sa poate fi urmată, fără ca Președintele să fie prezent, de o dezbatere care nu face obiectul unui vot.

Dacă nu sunt în sesiune, Camerele Parlamentului se întrunesc special, în acest scop.

Art. 19

Actele Președintelui Republicii, altele decât cele prevăzute la articolele 8 (alineatul 1), 11, 12, 16, 18, 54, 56 și 61, sunt contrasemnate de Prim-ministru și, dacă este cazul, de miniștrii care au obligația punerii lor în executare.

TITLUL III Guvernul

Art. 20

Guvernul stabilește și conduce politica națiunii.

Guvernul conduce administrația și forțele armate.

Guvernul răspunde în fața Parlamentului în condițiile și conform procedurilor prevăzute la articolele 49 și 50.

Art. 21

Prim-ministrul conduce acțiunile Guvernului. Acesta este responsabil de apărarea națională. Asigură punerea în aplicare a legilor. Sub rezerva dispozițiilor articolului 13, exercită puterea de reglementare și face numiri în funcțiile civile și militare.

Prim-ministrul poate delega miniștrilor o parte dintre atribuțiile sale.

Dacă este cazul, Prim-ministrul prezidează în locul Președintelui Republicii consiliile și comitetele prevăzute la articolul 15.

În situații excepționale, Prim-ministrul poate prezida în locul Președintelui Republicii un Consiliu de Miniștri, în baza unei delegări exprese a prerogativelor și pentru o ordine de zi prestabilită.

Art. 22

Actele Prim-ministrului sunt contrasemnate, dacă este cazul, de miniștrii însărcinați cu punerea în aplicare a acestora.

Art. 23

Calitatea de membru al Guvernului este incompatibilă cu exercitarea mandatului de parlamentar, a funcției de reprezentare profesională la nivel național și a oricărui post public sau a oricărei activități profesionale.

Condițiile în care sunt înlocuiți titularii unor mandate, funcții sau posturi publice se stabilesc prin lege organică.

Înlocuirea membrilor Parlamentului are loc în conformitate cu dispozițiile articolului 25.

TITLUL IV Parlamentul

Art. 24

Parlamentul votează legile. Acesta supraveghează acțiunile Guvernului. Evaluează politicile publice.

Parlamentul este alcătuit din Adunarea Națională și Senat.

Membrii Adunării Naționale, al căror număr nu poate fi mai mare de 577, sunt aleși prin vot direct.

Senatul, care nu poate număra mai mult de 348 de membri, este ales prin vot indirect. Senatul asigură reprezentarea colectivităților teritoriale ale Republicii.

Cetățenii francezi stabiliți în străinătate sunt reprezentați în cadrul Adunării Naționale și al Senatului.

Art. 25

Durata pentru care este aleasă fiecare Cameră, numărul membrilor fiecăreia, indemnizația acestora, condițiile de eligibilitate, regimul ineligibilității și al incompatibilității sunt stabilite prin lege organică.

Această lege stabilește și condițiile în care sunt alese persoanele chemate să asigure ocuparea locurilor vacante de deputat sau senator, până la reînnoirea generală sau parțială a Camerei din care făceau parte respectivii parlamentari, sau înlocuirea temporară a acestora, în cazul în care au acceptat funcții guvernamentale.

O comisie independentă, ale cărei componență și reguli de organizare și funcționare sunt stabilite prin lege, se pronunță, printr-un aviz public, asupra proiectelor de lege ale Guvernului și asupra propunerilor legislative privind delimitarea circumscripțiilor electorale în vederea alegerii deputaților sau modificarea repartizării mandatelor de deputați sau de senatori.

Art. 26

Niciun membru al Parlamentului nu poate fi pus sub urmărire penală, cercetat, arestat, deținut sau judecat pentru opiniile sau voturile exprimate în exercitarea atribuțiilor sale oficiale.

Niciun membru al Parlamentului nu poate fi arestat sau supus oricărei alte măsuri privative sau restrictive de libertate, aplicate pentru infracțiuni grave și alte delictе majore, decât cu autorizarea biroului Camerei al cărei membru este. Această autorizare nu este necesară în caz de infracțiune comisă în *flagrant delict* sau de condamnare definitivă.

Pe durata sesiunii, arestarea, măsurile privative sau restrictive de libertate ori urmărirea penală a unui membru al Parlamentului sunt suspendate, dacă acest lucru este solicitat de Camera din care face parte.

Camera interesată se reunește de drept în ședințe suplimentare pentru a permite, dacă este cazul, aplicarea alineatului menționat mai sus.

Art. 27

Orice mandat imperativ este nul.

Dreptul de vot al membrilor Parlamentului este personal.

În mod excepțional, legea organică poate autoriza delegarea dreptului de vot. În acest caz, o persoană nu poate fi delegată pentru mai mult de un mandat.

Art. 28

Parlamentul se întrunește de drept în sesiunea ordinară, care începe în prima zi lucrătoare a lunii octombrie și se încheie în ultima zi lucrătoare a lunii iunie.

Numărul de zile în care fiecare Cameră se poate întruni în cursul sesiunii ordinare nu poate fi mai mare de 120. Săptămânile de ședință se stabilesc de fiecare Cameră.

Prim-ministrul, după consultarea Președintelui Camerei în cauză, sau majoritatea membrilor fiecărei Camere poate decide organizarea unor ședințe suplimentare.

Zilele și orarul de ședință sunt stabilite prin Regulamentul intern al fiecărei Camere.

Art. 29

Parlamentul se întrunește în sesiune extraordinară la cererea Prim-ministrului sau a majorității membrilor Adunării Naționale, pe baza unei ordini de zi precis stabilite.

Atunci când sesiunea extraordinară are loc la cererea membrilor Adunării Naționale, închiderea sesiunii se face prin decret, imediat ce Parlamentul a epuizat ordinea de zi pentru care a fost convocat și, în orice caz, nu mai târziu de 12 zile de la prima întrunire.

Prim-ministrul este singurul în măsură să solicite organizarea unei noi sesiuni înainte de încheierea lunii ce urmează decretului de închidere a unei sesiuni extraordinare.

Art. 30

Cu excepția cazurilor în care Parlamentul se întrunește de drept, sesiunile extraordinare sunt deschise și închise prin decret al Președintelui Republicii.

Art. 31

Membrii Guvernului au acces la cele două Camere. Membrii Guvernului sunt audiați în Camere atunci când solicită acest lucru.

Membrii Guvernului pot fi asistați de comisari ai Guvernului.

Art. 32

Președintele Adunării Naționale este ales pe durata legislaturii. Președintele Senatului este ales după fiecare reînnoire parțială.

Art. 33

Ședințele celor două Camere sunt publice. Raportul integral al dezbaterilor este publicat în Monitorul Oficial.

Fiecare Cameră se poate întruni în ședință secretă la cererea Prim-ministrului sau a unei zecimi dintre membrii săi.

TITLUL V

Despre raporturile dintre Parlament și Guvern

Art. 34

Prin lege se reglementează:

- drepturile cetățenești și garanțiile fundamentale acordate cetățenilor pentru exercitarea libertăților publice; libertatea, pluralismul și independența mijloacelor de informare; obligațiile impuse cetățenilor de apărarea națională în ceea ce privește persoana și bunurile acestora;
- naționalitatea, statutul și capacitatea persoanelor, regimurile matrimoniale, succesiunile și liberalitățile;
- stabilirea infracțiunilor și a pedepselor aplicabile; procedura penală; amnistia; înființarea de noi instanțe judecătorești și statutul magistraților;
- baza, tarifele și modalitățile de colectare a impozitelor de orice natură; regimul emisiunii de monedă.

Prin lege se reglementează, de asemenea:

- regimul electoral al Camerelor Parlamentului, al adunărilor locale și al forurilor reprezentative ale francezilor stabiliți în afara Franței, precum și condițiile de exercitare a mandatelor electorale și a funcțiilor electivă ale membrilor adunărilor deliberante ale colectivităților teritoriale;
- crearea de categorii de instituții publice;
- garanțiile fundamentale acordate funcționarilor publici și militari ai statului;
- naționalizările de întreprinderi și transferurile de proprietate asupra întreprinderilor de la sectorul public la cel privat.

Legea stabilește principiile fundamentale:

- ale organizării generale a apărării naționale;
- ale autonomiei locale a colectivităților teritoriale, ale competențelor și resurselor acestora;
- ale educației;
- ale protecției mediului înconjurător;
- ale regimului proprietății, ale drepturilor reale și ale obligațiilor civile și comerciale;
- ale dreptului muncii, ale dreptului sindical și ale securității sociale.

Legile finanțelor publice stabilesc veniturile și cheltuielile statului, în condițiile și sub rezervele prevăzute prin lege organică.

Legile care reglementează finanțarea sistemului de securitate socială stabilesc condițiile generale ale echilibrului financiar al acestuia și, ținând cont de previziunile

privind încasările, stabilesc obiectivele în materie de cheltuieli, în condițiile și sub rezervele prevăzute prin lege organică.

Legile de planificare stabilesc obiectivele de acțiune ale statului.

Orientările multianuale ale finanțelor publice sunt definite în legile de planificare. Acestea se înscriu în cadrul obiectivului de echilibru privind conturile administrației publice.

Dispozițiile prezentului articol vor putea fi explicitate și completate printr-o lege organică.

Art. 34-1

Camerele Parlamentului pot vota rezoluții în condițiile prevăzute de legea organică.

Orice propuneri de rezoluție, despre care Guvernul consideră că aprobarea sau i-ar putea impune interdicții, sunt inadmisibile și nu pot fi înscrise pe ordinea de zi.

Art. 35

Parlamentul autorizează declararea stării de război.

Guvernul informează Parlamentul despre decizia sa de a le cere forțelor armate să intervină în străinătate, în cel mult trei zile de la începutul intervenției respective. Acesta precizează care sunt obiectivele intervenției respective. Această informare poate face obiectul unei dezbateri care nu este urmată de exprimarea unui vot.

Atunci când durata intervenției depășește patru luni, Guvernul supune autorizării Parlamentului prelungirea acesteia. Acesta îi poate solicita Adunării Naționale să fie Cameră decizională.

Dacă Parlamentul nu se află în sesiune la expirarea termenului de patru luni, acesta se pronunță la deschiderea sesiunii următoare.

Art. 36

Starea de asediu este decretată în Consiliul de Miniștri.

Numai Parlamentul poate autoriza prelungirea sa cu mai mult de 12 zile.

Art. 37

Materiile care nu intră în domeniul legii au un caracter de reglementare.

Prevederile cu caracter normativ adoptate în aceste materii pot fi modificate prin decrete emise după primirea avizului Consiliului de Stat. Prevederile adoptate după intrarea în vigoare a prezentei Constituții nu vor putea fi modificate prin decret decât dacă Consiliul Constituțional a declarat că au caracter de reglementare în baza alineatului precedent.

Art. 37-1

Dacă obiectul și durata lor sunt limitate, legile și regulamentele pot conține dispoziții cu caracter experimental.

Art. 38

În vederea punerii în aplicare a programului său, Guvernul îi poate cere Parlamentului autorizarea ca, pe un termen limitat, prin intermediul ordonanțelor, să dispună anumite măsuri care, în mod normal, sunt reglementate prin lege.

Ordonanțele sunt adoptate în Consiliul de Miniștri, în urma avizului Consiliului de Stat. Ordonanțele intră în vigoare de la publicare, dar devin caduce dacă proiectul de lege de ratificare nu este depus în Parlament înaintea datei fixate prin legea de abilitare. Acestea nu pot fi ratificate decât în mod expres.

La expirarea termenului menționat la alineatul 1 al prezentului articol, ordonanțele nu mai pot fi modificate decât prin lege, în materiile reglementate prin lege.

Art. 39

Inițiativa legislativă aparține atât Prim-ministrului, cât și membrilor Parlamentului.

Proiectele de legi sunt dezbătute în cadrul Consiliului de Miniștri, în urma avizului Consiliului de Stat și sunt înaintate uneia dintre cele două Camere. Proiectele de lege privind finanțele publice și finanțarea sistemului de securitate socială sunt înaintate mai întâi Adunării Naționale. Cu respectarea alineatului 1 al articolului 44, proiectele de lege având ca obiect principal organizarea colectivităților teritoriale sunt înaintate în primul rând Senatului.

Prezentarea proiectelor de lege ce se depun la Adunarea Națională sau la Senat trebuie să respecte condițiile stabilite prin lege organică.

Proiectele de lege nu pot fi înscrise pe ordinea de zi, în situația în care Conferința președinților primei Camere sesizate constată că nu au fost respectate regulile prevăzute de legea organică. În caz de dezacord între Conferința președinților și Guvern, Președintele Camerei în cauză sau Prim-ministrul poate sesiza Consiliul Constituțional, care decide în termen de opt zile.

În condițiile prevăzute de lege, Președintele unei Camere poate înainta propunerea legislativă a unuia dintre membrii Camerei respective, anterior analizării acesteia în comisie, către Consiliul de Stat pentru a obține un aviz, cu excepția cazului în care autorul propunerii se opune.

Art. 40

Propunerile legislative și amendamentele formulate de membrii Parlamentului nu sunt admisibile, atunci când adoptarea lor ar avea drept consecință fie o scădere a veniturilor publice, fie crearea sau creșterea unei datorii publice.

Art. 41

Dacă, în cursul procedurii legislative, rezultă că o propunere sau un amendament nu ține de domeniul legii sau este contrară delegării acordate în baza articolului 38, Guvernul sau Președintele Camerei sesizate poate opune inadmisibilitatea.

În caz de dezacord între Guvern și Președintele Camerei respective, la solicitarea uneia sau alteia dintre părți, Consiliul Constituțional se pronunță în termen de opt zile.

Art. 42

Dezbaterea în ședință plenară a proiectelor de lege are ca obiect textul adoptat de comisia sesizat[în baza articolului 43 sau, în lipsa acestuia, textul înaintat Camerei respective.

Totuși, discutarea în ședință a proiectelor de revizuire a Constituției, a proiectelor de lege privind finanțele publice și a proiectelor de legi privind finanțarea sistemului de securitate socială, în primă lectură în cadrul primei Camere sesizate, are ca obiect textul prezentat de Guvern, și, pentru celelalte lecturi, textul transmis de cealaltă Cameră.

Discutarea în ședință, în primă lectură, a unui proiect de lege nu poate începe, în cadrul primei Camere sesizate, decât după expirarea unui termen de șase săptămâni de la data depunerii. Discutarea nu poate începe, în cadrul celei de-a doua Camere sesizate, decât după expirarea unui termen de patru săptămâni de la data transmiterii.

Alineatul anterior nu se aplică dacă s-a inițiat procedura de urgență în condițiile prevăzute de articolul 45. De asemenea, nu se aplică pentru proiectele de lege privind finanțele publice, proiectele de lege privind finanțarea sistemului de securitate socială și proiectele referitoare la situațiile de criză.

Art. 43

Proiectele de lege sunt trimise spre examinare uneia dintre comisiile permanente, al căror număr este limitat la opt pentru fiecare Cameră.

La cererea Guvernului sau a Camerei care a fost sesizată, proiectele de lege sunt trimise spre examinare unei comisii constituite în acest scop.

Art. 44

Membrii Parlamentului și ai Guvernului au dreptul de a propune amendamente. Acest drept se exercită în ședință sau în comisie, în condițiile prevăzute de regulamentul intern al fiecărei Camere, în cadrul stabilit prin lege organică.

După deschiderea dezbaterilor, Guvernul se poate opune examinării oricărui amendament care nu a fost anterior prezentat comisiei.

La solicitarea Guvernului, Camera sesizată se pronunță printr-un singur vot asupra întregului proiect de lege aflat în dezbateri sau a unei părți din acesta, numai pe baza amendamentelor propuse sau acceptate de Guvern.

Art. 45

Orice proiect de lege este examinat succesiv în cele două Camere ale Parlamentului, în vederea adoptării unui text identic. Fără a aduce atingere aplicării articolelor 40 și 41, orice amendament se poate admite la primă lectură, dacă are o legătură, fie și indirectă, cu textul depus sau transmis.

Atunci când, ca urmare a unui dezacord între cele două Camere, un proiect de lege nu a putut fi adoptat după două lecturi în fiecare Cameră sau dacă Guvernul a decis să înceapă procedura de urgență fără ca ambele Conferințe ale

președinților să se opună împreună, după o singură lectură în fiecare Cameră, Prim-ministrul sau, în cazul unei propuneri legislative, președinții celor două Camere, acționând împreună, pot convoca o comisie paritară mixtă, însărcinată cu propunerea unui text pentru prevederile aflate încă în dezbateri.

Textul elaborat de comisia mixtă poate fi supus de Guvern aprobării celor două Camere. Niciun amendament nu este admisibil fără acordul Guvernului.

În cazul în care comisia mixtă nu reușește să adopte un text comun sau dacă acesta nu este adoptat în condițiile prevăzute la alineatul precedent, Guvernul poate, după o nouă lectură în cadrul Adunării Naționale și în Senat, să solicite Adunării Naționale să fie Cameră decizională. În acest caz, Adunarea Națională poate reexamina fie textul elaborat de comisia mixtă, fie ultimul text votat de ea, modificat, dacă este cazul, printr-unul sau mai multe amendamente adoptate de Senat.

Art. 46

Legile cărora Constituția le conferă caracter de legi organice sunt votate și modificate în următoarele condiții.

Un proiect de lege nu poate fi trimis, în prima lectură, spre dezbateri și vot în cadrul Camerelor, decât după expirarea termenelor prevăzute la alineatul 3 al articolului 42. Cu toate acestea, dacă procedura de urgență a început, în condițiile stabilite de articolul 45, un proiect de lege nu poate fi trimis spre dezbateri în cadrul primei Camere sesizate decât după expirarea unui termen de 15 zile de la depunerea sa.

Se aplică procedura prevăzută la articolul 45. Cu toate acestea, în lipsa unui acord între cele două Camere, textul nu poate fi adoptat de Adunarea Națională, într-o ultimă lectură, decât cu majoritatea absolută a membrilor săi.

Legile organice referitoare la Senat trebuie votate în condiții identice de cele două Camere.

Legile organice nu pot fi promulgate decât după ce Consiliul Constituțional declară că acestea sunt conforme cu Constituția.

Art. 47

Parlamentul adoptă proiectele de lege privind finanțele publice în condițiile prevăzute prin lege organică.

Dacă Adunarea Națională nu s-a pronunțat, în primă lectură, în termen de 40 de zile de la depunerea proiectului, Guvernul sesizează Senatul, care trebuie să se pronunțe în termen de 15 zile. Se aplică procedura prevăzută la articolul 45.

Dacă Parlamentul nu s-a pronunțat în termen de 70 de zile, prevederile proiectului de lege pot intra în vigoare prin ordonanță.

Dacă proiectul de lege privind finanțele publice, care fixează veniturile și cheltuielile aferente unui exercițiu financiar, nu a fost depus în timp util pentru a fi promulgat înainte de începerea exercițiului financiar respectiv, Guvernul cere de urgență Parlamentului autorizația de percepere a impozitelor și deschide, prin decret, liniile de credit necesare îndeplinirii angajamentelor deja votate.

Termenele prevăzute în acest articol sunt suspendate atunci când Parlamentul nu se află în sesiune.

Art. 47-1

Parlamentul votează proiectele de legi privind finanțarea sistemului de securitate socială în condițiile prevăzute prin lege organică.

Dacă Adunarea Națională nu s-a pronunțat, în primă lectură, în termen de 20 de zile de la depunerea proiectului de lege, Guvernul sesizează Senatul, care trebuie să se pronunțe în termen de 15 zile. Se aplică procedura prevăzută la articolul 45.

Dacă Parlamentul nu s-a pronunțat în termen de cincizeci de zile, prevederile proiectului de lege pot fi puse în aplicare prin ordonanță.

Termenele prevăzute în acest articol se suspendă atunci când Parlamentul nu este în sesiune, iar pentru fiecare Cameră, în timpul săptămânilor în care a decis să nu se întrunească în ședințe, conform alineatului 2 al articolului 28.

Art. 47-2

Curtea de Conturi asistă Parlamentul la controlul asupra acțiunilor Guvernului. Curtea de Conturi asistă Parlamentul și Guvernul la controlarea executării legilor privind finanțele publice și a aplicării legilor privind finanțarea sistemului de securitate socială, precum și la evaluarea politicilor publice. Contribuie la informarea cetățenilor, prin rapoartele sale publice.

Conturile administrațiilor publice trebuie să fie legale și conforme cu realitatea. Ele oferă o imagine fidelă a rezultatului gestiunii, patrimoniului și situației financiare a administrațiilor publice.

Art. 48

Fără a se aduce atingere aplicării ultimelor trei alineate ale articolului 28, ordinea de zi este stabilită de fiecare Cameră.

Două săptămâni de ședințe din patru sunt rezervate, cu prioritate, în ordinea stabilită de Guvern, examinării textelor și dezbaterilor propuse spre a fi înscrise pe ordinea de zi.

În plus, examinarea proiectelor de lege privind finanțele publice, a proiectelor de lege privind finanțarea sistemului de securitate socială și, sub rezerva prevederilor următorului alineat, a textelor transmise de cealaltă Cameră cu cel puțin șase săptămâni înainte, precum și a proiectelor de lege referitoare la situațiile de criză și a cererilor de autorizare menționate la articolul 35 este înscrisă cu prioritate pe ordinea de zi, la cererea Guvernului.

O săptămână de ședință din patru este rezervată, cu prioritate și în ordinea stabilită de fiecare Cameră, controlării activității Guvernului și evaluării politicilor publice.

O zi de ședință pe lună este rezervată ordinii de zi stabilite de fiecare Cameră, la inițiativa grupurilor de opoziție din Camera respectivă, precum și a grupurilor minoritare.

Cel puțin o ședință pe săptămână, inclusiv în timpul sesiunilor extraordinare prevăzute la articolul 29, este rezervată cu prioritate întrebărilor adresate de membrii Parlamentului și răspunsurilor Guvernului.

Art. 49

Prim-ministrul, după deliberare în cadrul Consiliului de Miniștri, angajează răspunderea Guvernului în fața Adunării Naționale pentru programul său ori, eventual, pentru o declarație de politică generală.

Adunarea Națională trage la răspundere Guvernul prin adoptarea unei moțiuni de cenzură. O astfel de moțiune nu este admisibilă decât dacă este semnată de cel puțin o zecime dintre membrii Adunării Naționale. Votul nu poate avea loc decât la 48 de ore de la depunerea acesteia. Sunt numărate numai voturile în favoarea moțiunii, iar aceasta nu poate fi adoptată decât cu majoritatea membrilor Adunării Naționale. Cu excepția cazului prevăzut la alineatul de mai jos, un deputat nu poate semna mai mult de trei moțiuni de cenzură în cursul aceleiași sesiuni ordinare și nu mai mult de una în cursul aceleiași sesiuni extraordinare.

După deliberarea din cadrul Consiliului de Miniștri, Prim-ministrul poate să angajeze răspunderea Guvernului în fața Adunării Naționale pentru votarea unui proiect de lege privind finanțele publice sau finanțarea sistemului de securitate socială. În acest caz, proiectul de lege este considerat adoptat, cu excepția cazului în care o moțiune de cenzură, depusă în termen de 24 de ore, este votată în condițiile prevăzute de alineatul de mai sus. În plus, Prim-ministrul poate recurge la această procedură pentru un alt proiect de lege din acea sesiune.

Prim-ministrul are posibilitatea de a solicita Senatului aprobarea unei declarații de politică generală.

Art. 50

În cazul în care Adunarea Națională adoptă o moțiune de cenzură sau când respinge programul sau o declarație de politică generală a Guvernului, Prim-ministrul trebuie să înainteze Președintelui Republicii demisia Guvernului.

Art. 50-1

Din proprie inițiativă sau la cererea unui grup parlamentar, în sensul articolului 51-1, Guvernul poate să susțină, în fața oricăreia dintre Camere, o declarație referitoare la un subiect stabilit, care să facă obiectul unei dezbateri și să poată fi supusă la vot, dacă așa decide Guvernul, fără ca acesta să-și angajeze răspunderea.

Art. 51

Dacă este cazul, închiderea sesiunii ordinare sau a sesiunilor extraordinare se amână de drept pentru a permite aplicarea articolului 49. În același scop, se convoacă, de drept, ședințe suplimentare.

Art. 51-1

Regulamentul intern al fiecărei Camere stabilește drepturile grupurilor parlamentare constituite în Camera respectivă. Acesta recunoaște drepturile

specifice ale grupurilor de opoziție din Camera în cauză, precum și ale grupurilor minoritare.

Art. 51-2

Pentru exercitarea misiunilor de control și evaluare definite la alineatul 1 al articolului 24, pot fi create, în fiecare Cameră, comisii de anchetă, care să adune informații, în condițiile prevăzute de lege.

Legea stabilește normele de organizare și funcționare ale acestora. Condițiile pentru crearea acestor comisii sunt stabilite de regulamentul intern al fiecărei Camere.

TITLUL VI

Despre tratatele și acordurile internaționale

Art. 52

Președintele Republicii negociază și ratifică tratatele.

Acesta este informat despre orice negociere purtată în vederea încheierii unui acord internațional nesupus ratificării.

Art. 53

Tratatele de pace, acordurile comerciale, tratatele sau acordurile privind organizarea internațională, cele care angajează finanțele statului, cele care modifică dispoziții de natură legislativă, cele privind statutul persoanelor, cele care presupun cedarea, schimbul sau adăugarea de teritoriu nu pot fi ratificate sau aprobate decât prin lege.

Aceste tratate nu intră în vigoare decât după ce au fost ratificate sau aprobate.

Nicio cedare, niciun schimb și nicio alipire de teritoriu nu este valabilă fără consimțământul populațiilor vizate.

Art. 53-1

Republica poate încheia cu statele europene, obligate prin angajamente identice cu ale sale în materie de azil și de apărare a drepturilor omului și libertăților fundamentale, acorduri prin care sunt stabilite jurisdicțiile lor corespunzătoare în examinarea cererilor de azil înaintate.

Cu toate acestea, chiar dacă, în temeiul acestor acorduri, cererea nu este în sfera lor de jurisdicție, autoritățile Republicii au întotdeauna dreptul să acorde azil oricărui străin persecutat pentru acțiunile sale în favoarea libertății sau care solicită protecția Franței pentru un alt motiv.

Art. 53-2

Republica poate recunoaște jurisdicția Curții Penale Internaționale în condițiile prevăzute de tratatul semnat la 18 iulie 1998.

Art. 54

Dacă, sesizat fiind de Președintele Republicii, de Prim-ministru, de Președintele uneia dintre Camere sau de 60 de deputați sau de 60 de senatori, Consiliul Constituțional a hotărât că un anumit angajament internațional cuprinde o clauză contrară Constituției, autorizarea de ratificare sau de aprobare a angajamentului internațional respectiv nu poate fi acordată decât după revizuirea Constituției.

Art. 55

După publicare, tratatele sau acordurile legal ratificate sau aprobate prevalează asupra legilor, sub rezerva, pentru fiecare acord sau tratat, aplicării de către cealaltă parte.

TITLUL VII

Consiliul Constituțional

Art. 56

Consiliul Constituțional are nouă membri, al căror mandat este de nouă ani și nu poate fi reînnoit. O treime din membrii Consiliului Constituțional se reînnoiește din trei în trei ani. Trei dintre membri sunt numiți de Președintele Republicii, trei de Președintele Adunării Naționale și trei de Președintele Senatului. Procedura prevăzută la ultimul alineat al articolului 13 se aplică acestor numiri. Numirile efectuate de Președintele fiecărei Camere sunt supuse numai avizului comisiei permanente competente a Camerei respective.

Pe lângă cei nouă membri menționați mai sus, foștii președinți ai Republicii sunt de drept membri pe viață ai Consiliului Constituțional.

Președintele Consiliului Constituțional este numit de Președintele Republicii. În caz de egalitate de voturi, Președintele Consiliului Constituțional are votul decisiv.

Art. 57

Funcția de membru al Consiliului Constituțional este incompatibilă cu cea de ministru sau de membru al Parlamentului. Celelalte incompatibilități sunt stabilite prin lege organică.

Art. 58

Consiliul Constituțional veghează la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui Republicii.

Consiliul Constituțional examinează sesizările și proclamă rezultatele scrutinului.

Art. 59

Consiliul Constituțional se pronunță, în caz de contestație, asupra respectării procedurii pentru alegerea deputaților și senatorilor.

Art. 60

Consiliul Constituțional veghează la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului, conform articolelor 11 și 89 și prevederilor din titlul XV și proclamă rezultatele referendumului.

Art. 61

Legile organice, înainte de promulgare, propunerile legislative menționate la articolul 11, înainte să fie supuse referendumului, și regulamentul intern al Camerelor Parlamentului, înainte de intrarea în vigoare, trebuie înaintate Consiliului Constituțional, care se pronunță asupra conformității lor cu Constituția.

În același scop, înainte de promulgarea lor, legile pot fi înaintate Consiliului Constituțional de către Președintele Republicii, Prim-ministru, Președintele Adunării Naționale, Președintele Senatului sau 60 de deputați ori 60 de senatori.

În cazurile prevăzute la cele două alineate anterioare, Consiliul Constituțional trebuie să se pronunțe în termen de o lună. Totuși, la cererea Guvernului, în caz de urgență, termenul se reduce la opt zile.

În aceste cazuri, sesizarea Consiliului Constituțional suspendă termenul de promulgare.

Art. 61-1

Dacă, în cadrul unui proces aflat pe rolul unei instanțe judecătorești, se susține că o dispoziție statutară încalcă drepturile și libertățile garantate de Constituție, Consiliul Constituțional poate fi sesizat în legătură cu acest aspect de către Consiliul de Stat sau Curtea de Casație, urmând să se pronunțe într-un termen stabilit.

Condițiile de aplicare a prezentului articol sunt stabilite prin lege organică.

Art. 62

O dispoziție declarată neconstituțională în temeiul articolului 61 nu poate fi promulgată și nici aplicată.

O dispoziție declarată neconstituțională în temeiul articolului 61-1 este abrogată începând de la data publicării deciziei Consiliului Constituțional sau de la o dată ulterioară stabilită prin această decizie. Consiliul Constituțional stabilește condițiile și limitele de contestare a efectelor cauzate de dispoziția respectivă.

Deciziile Consiliului Constituțional nu pot fi atacate. Ele sunt obligatorii pentru autoritățile publice și pentru toate autoritățile administrative și judecătorești.

Art. 63

Printr-o lege organică se stabilesc normele de organizare și funcționare a Consiliului Constituțional, procedura urmată în fața sa și, mai ales, termenele prevăzute pentru sesizarea sa în legătură cu contestațiile.

TITLUL VIII

Despre autoritatea judecătorească

Art. 64

Președintele Republicii este garantul independenței autorității judecătorești. Președintele Republicii este asistat de Consiliul Superior al Magistraturii. Statutul magistraților este stabilit prin lege organică. Judecătorii sunt inamovibili.

Art. 65

Consiliul Superior al Magistraturii cuprinde două secții, una cu competență în privința judecătorilor, cealaltă în privința procurorilor.

Secția cu competență în privința judecătorilor este prezidată de Prim-președintele Curții de Casație. Aceasta cuprinde, în plus, cinci judecători și un procuror, un consilier de stat desemnat de Consiliul de Stat, un avocat practicant, precum și șase personalități calificate, care nu sunt nici membri ai Parlamentului, nici ai puterii judecătorești sau ai administrației. Președintele Republicii, Președintele Adunării Naționale și Președintele Senatului desemnează fiecare două dintre aceste persoane calificate. Procedura prevăzută la ultimul alineat al articolului 13 este aplicabilă numirii persoanelor calificate. Nimirile făcute de Președintele fiecărei Camere a Parlamentului sunt supuse doar avizului comisiei permanent competente a Camerei respective.

Secția competentă cu privire la procurori este prezidată de Procurorul General de pe lângă Curtea de Casație. Mai cuprinde cinci procurori și un judecător, precum și consilierul de stat, avocatul practicant și cele șase persoane calificate menționate la alineatul 2.

Secția Consiliului Superior al Magistraturii competentă în privința judecătorilor face propuneri pentru numirea judecătorilor la Curtea de Casație, a Prim-președinților de Curte de apel și a președinților Tribunalului de Mare Instanță. Ceilalți judecători sunt numiți cu avizul conform al acestei secții.

Secția Consiliului Superior al Magistraturii competentă în privința procurorilor avizează nimirile procurorilor.

Secția Consiliului Superior al Magistraturii competentă în privința judecătorilor se pronunță în calitate de consiliu de disciplină al judecătorilor. În această situație, aceasta cuprinde, pe lângă membrii prevăzuți la alineatul 2, și judecătorul ce face parte din secția competentă în privința procurorilor.

Secția Consiliului Superior al Magistraturii competentă în privința procurorilor avizează sancțiunile disciplinare ce îi privesc pe procurori. În această situație, aceasta cuprinde, pe lângă membrii prevăzuți la alineatul 3, procurorul care face parte din secția competentă în privința judecătorilor.

Consiliul Superior al Magistraturii se întrunește în secția plenară pentru a răspunde solicitărilor de aviz formulate de Președintele Republicii în temeiul articolului 64. Aceeași secție își dă avizul asupra problemelor de deontologie a magistraților, precum și asupra oricărei chestiuni legate de funcționarea justiției în legătură cu care este sesizat de Ministrul Justiției. Secția plenară cuprinde trei dintre cei cinci judecători menționați la alineatul doi, trei dintre cei cinci procurori menționați la alineatul trei, precum și consilierul de stat, avocatul practicant și cele șase persoane calificate menționate la alineatul doi. Aceasta este prezidată de Prim-președintele Curții de Casație, pe care îl poate înlocui Procurorul General de pe lângă această Curte.

Ministrul Justiției poate participa la ședințele secțiilor Consiliului Superior al Magistraturii, cu excepția celor în materie disciplinară.

Consiliul Superior al Magistraturii poate fi sesizat de un justițiabil în condițiile stabilite prin lege organică.

Condițiile de aplicare a prezentului articol sunt stabilite prin lege organică.

Art. 66

Nimeni nu poate fi lipsit de libertate în mod arbitrar.

Puterea judecătorească, garant al libertății individului, asigură respectarea acestui principiu în condițiile prevăzute de lege.

Art. 66-1

Nimeni nu poate fi condamnat la pedeapsa cu moartea.

TITLUL IX **Instanța Supremă**

Art. 67

Președintele Republicii nu răspunde pentru actele îndeplinite în această calitate, sub rezerva dispozițiilor articolelor 53-2 și 68.

Pe parcursul mandatului său, Președintele nu poate fi chemat în fața vreunei instanțe sau autorități administrative franceze să depună mărturie și nici nu poate face obiectul vreunei acțiuni civile, nici a vreunei anchete, cercetări penale sau urmăriri penale. Pe parcursul mandatului Președintelui Republicii se suspendă curgerea oricărui termen de prescripție sau de decădere din dreptul de a formula contestație.

Cauzele și procedurile care sunt astfel suspendate pot fi reluate sau angajate împotriva lui la expirarea unui termen de o lună de la data încheierii mandatului.

Art. 68

Președintele Republicii nu poate fi destituit decât în caz de încălcare a îndatoririlor sale, vădit incompatibilă cu exercitarea mandatului. Destituirea este proclamată de Parlament care decide în calitate de Instanță Supremă.

Propunerea de convocare a Instanței Supreme, adoptată de una dintre Camerele Parlamentului, este transmisă de îndată celeilalte Camere, care se pronunță în termen de 15 zile de la primirea acesteia.

Instanța Supremă este prezidată de Președintele Adunării Naționale. Ea se pronunță asupra destituirii, în termen de o lună, prin vot secret. Decizia este de aplicabilitate imediată.

Adoptarea hotărârilor prevăzute de prezentul articol se face cu o majoritate de două treimi dintre membrii care alcătuiesc Camera respectivă sau Instanța Supremă. Delegarea votului este interzisă. Sunt numărate numai voturile în favoarea propunerii de întrunire a Instanței Supreme sau în favoarea destituirii.

Condițiile de aplicare a prezentului articol sunt stabilite prin lege organică.

TITLUL X

Despre răspunderea penală a membrilor Guvernului

Art. 68-1

Membrii Guvernului răspund penal pentru actele îndeplinite în exercițiul funcției lor și calificate drept infracțiuni sau delict grave la momentul săvârșirii lor.

Membrii Guvernului sunt judecați de Curtea de Justiție a Republicii.

Curtea de Justiție a Republicii trebuie să respecte definiția infracțiunilor grave și a altor categorii de infracțiuni, precum și stabilirea pedepselor așa cum sunt stabilite prin lege.

Art. 68-2

Curtea de Justiție a Republicii este alcătuită din 15 membri: 12 parlamentari aleși, din rândul lor, în număr egal, de Adunarea Națională și Senat, după fiecare reînnoire generală sau parțială a acestor Camere, și trei judecători de la Curtea de Casație, dintre care unul prezidează Curtea de Justiție a Republicii.

Orice persoană care se constituie parte vătămată a unei infracțiuni săvârșite de un membru al Guvernului în exercițiul funcției sale poate depune plângere la comisia de petiții.

Această comisie dispune fie clasarea procedurii, fie trimiterea ei la Procurorul General de pe lângă Curtea de Casație în vederea sesizării Curții de Justiție a Republicii.

De asemenea, Procurorul General de pe lângă Curtea de Casație poate sesiza *ex officio* Curtea de Justiție a Republicii, cu avizul conform al comisiei de petiții.

Condițiile de aplicare a prezentului articol sunt stabilite prin lege organică.

Art. 68-3

Dispozițiile prezentului titlu sunt aplicabile faptelor săvârșite înainte de intrarea sa în vigoare.

TITLUL XI

Consiliul economic, social și de mediu

Art. 69

Consiliul economic, social și de mediu, la sesizarea Guvernului, își dă avizul asupra proiectelor de lege, de ordonanță sau de decret, precum și asupra propunerilor legislative care îi sunt prezentate.

Un membru al Consiliului economic, social și de mediu poate fi desemnat de acesta pentru a expune în fața Camerelor Parlamentului avizul Consiliului asupra proiectelor de lege care i-au fost prezentate.

Consiliului economic, social și de mediu poate fi sesizat prin petiție, în condițiile stabilite prin lege organică. După examinarea petiției, Consiliul înștiințează Guvernul și Parlamentul despre modul în care propune să se dea curs petiției respective.

Art. 70

Consiliul economic, social și de mediu poate fi consultat de Guvern și Parlament în legătură cu orice problemă având un caracter economic, social sau de mediu. Guvernul poate, de asemenea, să-l consulte în legătură cu proiectele de lege privind planificarea, prin care se definesc orientările multianuale ale finanțelor publice. Consiliului economic, social și de mediu îi este înaintat spre avizare orice plan sau orice proiect de lege privind planificarea cu caracter economic, social sau de mediu.

Art. 71

Alcătuirea Consiliului economic, social și de mediu, care nu poate avea mai mult de 233 de membri, și normele sale de funcționare sunt stabilite prin lege organică.

TITLUL XIBIS

Avocatul Poporului

Art. 71-1

Avocatul Poporului veghează la respectarea drepturilor și libertăților de către administrațiile de stat, colectivitățile teritoriale, instituțiile publice, precum și de către orice organism investit cu o misiune de serviciu public sau asupra căruia legea organică îi atribuie Avocatului Poporului anumite competențe.

Acesta poate fi sesizat, în condițiile prevăzute prin lege organică, de orice persoană care se consideră lezată de funcționarea unui serviciu public sau a unui organism menționat la primul alineat. Acesta se poate sesiza din oficiu.

Legea organică definește atribuțiile și prerogativele Avocatul Poporului. Legea stabilește condițiile în care poate fi asistat de o terță parte la exercitarea una dintre competențele ce îi revin.

Avocatul Poporului este numit de Președintele Republicii, pentru un mandat de șase ani care nu poate fi reînnoit, în urma aplicării procedurii prevăzute la ultimul alineat al articolului 13. Funcția sa este incompatibilă cu cea de membru al Guvernului și cu cea de membru al Parlamentului. Celelalte incompatibilități sunt stabilite prin lege organică.

Avocatul Poporului răspunde pentru activitatea sa în fața Președintelui Republicii și a Parlamentului.

TITLUL XII

Colectivitățile teritoriale

Art. 72

Colectivitățile teritoriale ale Republicii sunt comunele, departamentele, regiunile, colectivitățile cu statut special și colectivitățile de peste mări, reglementate de articolul 74. Orice altă colectivitate teritorială este creată prin lege, dacă este cazul, pentru a înlocui una sau mai multe din colectivitățile menționate în acest alineat.

Colectivitățile teritoriale au putere de decizie în privința tuturor competențelor care pot fi cel mai bine exercitate la nivelul lor.

În condițiile prevăzute de lege, aceste comunități se administrează liber, prin consiliile alese, și dispun de o putere de reglementare pentru exercitarea competențelor care le revin.

În condițiile prevăzute prin lege organică și cu excepția cazurilor în care sunt vizate condiții esențiale pentru exercitarea unei libertăți publice sau a unui drept garantat de Constituție, colectivitățile teritoriale sau asociațiile acestora pot, după caz, atunci când acest lucru este prevăzut de lege sau regulament, să deroge, cu titlu experimental și pentru un scop și o durată limitate, de la dispozițiile legislative sau administrative care reglementează exercitarea competențelor lor.

Nicio colectivitate teritorială nu poate exercita tutela asupra alteia. Totuși, atunci când, pentru exercitarea unei competențe, este nevoie de participarea mai multor colectivități teritoriale, legea poate autoriza ca una dintre acestea sau una dintre asociații să organizeze modalitățile în care vor acționa în comun.

În cadrul colectivităților teritoriale ale Republicii, reprezentantul statului, reprezentant al fiecărui membru al Guvernului, are sarcina de apărare a intereselor naționale, a controlului administrativ și a respectării legilor.

Art. 72-1

Legea stabilește condițiile în care alegătorii din fiecare colectivitate teritorială, prin exercitarea dreptului la petiționare, pot să solicite ca adunarea deliberativă a respectivei colectivități să treacă pe ordinea de zi un subiect ce ține de competența sa.

În condițiile prevăzute prin lege organică, proiectele privind o decizie sau un act ce intră în competența unei colectivități teritoriale pot fi supuse la inițiativa acesteia, prin referendum, deciziei alegătorilor din respectiva comunitate.

Atunci când se are în vedere crearea unei colectivități teritoriale cu statut special sau modificarea organizării acesteia, se poate hotărî prin lege ca alegătorii înscriși în colectivitățile vizate să fie consultați. De asemenea, modificarea limitelor colectivităților teritoriale poate face obiectul unei consultări a alegătorilor, în condițiile prevăzute de lege.

Art. 72-2

Colectivitățile teritoriale beneficiază de resurse de care pot dispune liber, în condițiile prevăzute de lege.

Acestea pot primi toate sau o parte din încasările rezultate din impozitele de orice natură. Legea le poate autoriza să stabilească baza și procentul de impozitare, în limitele stabilite de respectiva lege.

Veniturile fiscale și celelalte resurse proprii ale colectivităților teritoriale reprezintă, pentru fiecare categorie de colectivități teritoriale, o parte determinantă din ansamblul resurselor acestora. Condițiile de punere în aplicare a acestei norme sunt stabilite prin lege organică.

Orice transfer de competențe realizat între stat și colectivitățile teritoriale este însoțit de atribuirea unor resurse echivalente cu cele consacrate anterior exercitării respectivei competențe. Orice creare sau extindere de competențe, care are drept consecință creșterea cheltuielilor colectivităților teritoriale, se face împreună cu alocarea resurselor stabilite de lege.

Legea prevede mecanisme de distribuție echitabilă, menite să favorizeze egalitatea dintre comunitățile teritoriale.

Art. 72-3

Republica recunoaște ca parte a poporului francez populațiile de peste mări, într-un ideal comun de libertate, egalitate și fraternitate.

Guadalupe, Guyana, Martinica, La Réunion, Mayotte, Saint-Barthélemy, Saint-Martin, Saint-Pierre-et-Miquelon, insulele Wallis și Futuna și Polinezia Franceză sunt guvernate de articolul 73 în ceea ce privește departamentele și regiunile de peste mări, precum și în ceea ce privește colectivitățile teritoriale constituite în baza ultimului alineat al articolului 73, iar în ceea ce privește celelalte colectivități de articolul 74.

Statutul Noii Caledonii este reglementat de titlul XIII.

Legea stabilește regimul legislativ și organizarea specifică pentru teritoriile australe și antarctice franceze și pentru Clipperton.

Art. 72-4

Nu se poate face nicio modificare privind trecerea totală sau parțială a vreneia dintre colectivitățile menționate la alineatul 2 al articolului 72-3 de la un regim la altul dintre cele prevăzute la articolele 73 și 74, fără să se obțină, în prealabil, consimțământul alegătorilor colectivității sau ai unei părți interesate a acesteia, în condițiile prevăzute de alineatul următor. Această modificare de regim este hotărâtă prin lege organică.

La propunerea Guvernului, în timpul sesiunilor, sau la propunerea comună a celor două Camere, publicată în Monitorul Oficial, Președintele Republicii poate decide să consulte alegătorii unei colectivități teritoriale de peste mări în legătură cu un aspect ce ține de organizarea, competențele sau regimul legislativ al respectivei colectivități. Atunci când referendumul vizează modificarea prevăzută la alineatul de mai sus și se organizează la propunerea Guvernului, acesta susține în fața fiecărei Camere câte o declarație urmată de dezbateri.

Art. 73

În departamentele și regiunile de peste mări, legile și regulamentele sunt aplicabile de drept. Acestea pot face obiectul unor adaptări ce țin de caracteristicile și constrângerile specifice respectivelor colectivități.

Adaptările pot fi decise de colectivități, în materiile care intră în competența lor, dacă respectivele colectivități au fost împuternicite de lege în acest sens.

Prin derogare de la alineatul 1 și pentru a ține seama de specificul lor, colectivitățile guvernate de prezentul articol pot fi împuternicite de lege să stabilească singure normele aplicabile pe teritoriul lor, într-un număr limitat de materii ce pot ține de domeniul legii.

Aceste norme nu pot viza naționalitatea, drepturile cetățenești, garantarea libertăților publice, statutul și capacitatea persoanei, organizarea justiției, dreptul penal, procedura penală, politica externă, apărarea, siguranța și ordinea publică, moneda, creditele și schimburile sau legislația electorală. Această enumerare va putea fi clarificată și completată de o lege organică.

Cele două alineate anterioare nu se aplică pentru departamentul și regiunea La Réunion.

Prerogativele acordate în conformitate cu alineatele 2 și 3 sunt stabilite la cererea colectivității vizate, în condițiile și cu rezervele prevăzute de legea organică. Acestea nu pot fi acordate atunci când sunt vizate condițiile fundamentale de exercitare a unei libertăți publice sau a unui drept garantat prin Constituție.

Crearea, prin lege, a unei colectivități teritoriale care înlocuiește un departament și o regiune de peste mări sau instituirea unei adunări deliberative unice pentru aceste două colectivități nu poate fi efectuată fără să se obțină în prealabil consimțământul alegătorilor înscrși în circumscripția acestor colectivități, în conformitate cu procedurile prevăzute la alineatul doi al articolului 72-4.

Art. 74

Colectivitățile de peste mări guvernate de prezentul articol au un statut care ține seama de interesele proprii fiecăreia dintre ele în cadrul Republicii.

Acest statut este definit printr-o lege organică, adoptată în urma avizului adunării deliberative, care stabilește:

- condițiile în care sunt aplicabile acolo legile și regulamentele;
- competențele colectivității respective; sub rezerva competențelor deja exercitate de colectivitate, nu pot face obiectul transferului de competențe ale statului materiile enumerate la alineatul 4 al articolului 73, precizate și completate, dacă este cazul, prin legea organică;
- normele de organizare și funcționare ale instituțiilor colectivității și regimul electoral al adunării sale deliberative;
- condițiile în care instituțiile sale sunt consultate cu privire la proiectele și propunerile de lege și proiectele de ordonanță sau de decret ce cuprind dispoziții specifice colectivității, precum și cu privire la ratificarea sau aprobarea unor angajamente internaționale încheiate în materiile ce intră în competența sa.

Pentru colectivitățile care dispun de autonomie, legea organică mai poate stabili condițiile în care:

- Consiliul de Stat exercită un control judecătoresc specific asupra anumitor categorii de acte ale adunării deliberative care acționează în baza competențelor pe care le exercită în domeniul legii;
- adunarea deliberativă poate modifica o lege promulgată ulterior intrării în vigoare a statutului colectivității, atunci când Consiliul Constituțional, sesizat, în special de autoritățile colectivității, a constatat că legea intervenise în domeniul de competență al respectivei colectivități;
- colectivitatea poate lua măsuri justificate de necesitățile locale, în favoarea populației sale, în materie de acces la locurile de muncă, de drept de stabilire în vederea exercitării unei activități profesionale sau de protecție a patrimoniului funciar;
- colectivitatea poate participa, sub controlul statului, la exercitarea competențelor păstrate de acesta, cu respectarea garanțiilor acordate pe întreg teritoriul național în vederea exercitării libertăților publice.

Celelalte modalități de organizare specifică pentru colectivitățile ce intră în sfera prezentului articol sunt definite și modificate de lege, după consultarea adunării lor deliberative.

Art. 74-1

În colectivitățile de peste mări menționate de articolul 74 și în Noua Caledonie, în materiile ce rămân în competența statului, Guvernul poate, prin ordonanță, să extindă, cu modificările necesare, dispozițiile de natură legislativă aflate în vigoare în metropolă sau să adapteze dispozițiile de natură legislativă

aflate în vigoare la organizarea specifică a respectivei colectivități, sub rezerva ca legea să nu fi exclus în mod expres utilizarea acestei proceduri pentru dispozițiile în cauză.

Ordonanțele sunt adoptate în Consiliul de Miniștri cu avizul adunărilor deliberative interesate și al Consiliului de Stat. Ordonanțele intră în vigoare din momentul publicării. Dacă Parlamentul nu le ratifică în termen de 18 luni de la publicare, acestea devin caduce.

Art. 75

Cetățenii Republicii care nu au statutul civil de drept comun, singurul prevăzut la articolul 34, își vor păstra statutul personal atâta timp cât nu vor renunța la el.

Art. 75-1

Limbile regionale aparțin patrimoniului Franței.

TITLUL XIII

Dispoziții tranzitorii privind Noua Caledonie

Art. 76

Populația din Noua Caledonie este chemată să se pronunțe, înainte de 31 decembrie 1998, asupra dispozițiilor acordului semnat la Nouméa pe 5 mai 1998 și publicat pe 27 mai 1998 în Monitorul Oficial al Republicii franceze.

Pot participa la vot persoanele care îndeplinesc condițiile prevăzute la articolul 2 al Legii nr. 88-1028 din 9 noiembrie 1988.

Măsurile necesare organizării scrutinului se iau în baza unui decret adoptat în cadrul Consiliului de Stat și discutat în cadrul Consiliului de Miniștri.

Art. 77

După aprobarea acordului cu ocazia consultării prevăzute la articolul 76, legea organică, adoptată cu avizul adunării deliberative a Noii Caledonii, stabilește, în vederea asigurării evoluției Noii Caledonii în conformitate cu orientările definite prin acordul respectiv și cu modalitățile necesare punerii lui în aplicare:

- competențele statului care vor fi transferate definitiv instituțiilor din Noua Caledonie, calendarul și modurile în care se va efectua acest transfer, precum și repartizarea sarcinilor rezultată din acesta;
- normele de organizare și funcționare ale instituțiilor din Noua Caledonie și, în special, condițiile în care anumite categorii de acte ale adunării deliberative a Noii Caledonii vor putea fi supuse revizuirii Consiliului Constituțional, înainte de publicare;

- normele referitoare la cetățenie, regimul electoral, ocuparea locurilor de muncă și starea civilă cutumiară;
- condițiile și termenele în care populația interesată a Noii Caledonii va fi chemată să se pronunțe asupra obținerii suveranității depline.

Celelalte măsuri necesare punerii în aplicare a acordului menționat la articolul 76 sunt stabilite prin lege.

Pentru a defini corpul electoral chemat să aleagă membrii adunărilor deliberative ale Noii Caledonii și ale provinciilor, tabelul la care se referă acordul menționat la articolul 76 și secțiunile 188 și 189 ale legii organice nr. 99-209 din 19 martie 1999 privind Noua-Caledonie este tabelul întocmit cu ocazia votului prevăzut la articolul 76, cuprinzând persoanele ce nu au dreptul să participe la vot.

Art. 78–86

Abrogate.

TITLUL XIV

Despre francofonie și acordurile de asociere

Art. 87

Republica participă la dezvoltarea solidarității și cooperării dintre statele și popoarele care au în comun limba franceză.

Art. 88

Republica poate încheia acorduri cu statele care doresc să i se asocieze pentru dezvoltarea civilizațiilor lor.

TITLUL XV

Despre Uniunea Europeană

Art. 88-1

Republica este membră a Uniunii Europene, constituită din state care au ales în mod liber, în virtutea tratatelor de instituire, să exercite în comun unele dintre competențele lor, în condițiile prevăzute de Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la 13 decembrie 2007.

Art. 88-2

Legea stabilește normele referitoare la mandatul european de arestare în baza actelor adoptate de instituțiile Uniunii Europene.

Art. 88-3

Sub rezerva reciprocității și în conformitate cu modalitățile prevăzute de Tratatul privind Uniunea Europeană, semnat pe 7 februarie 1992, dreptul de vot și de eligibilitate la alegerile municipale poate fi acordat numai cetățenilor Uniunii rezidenți în Franța. Acești cetățeni nu pot exercita funcția de primar sau de viceprimar și nici nu pot participa la desemnarea alegătorilor pentru Senat și la alegerea senatorilor. Condițiile de aplicare a prezentului articol sunt stabilite printr-o lege organică votată în aceleași condiții de ambele Camere.

Art. 88-4

Guvernul supune Adunării Naționale și Senatului, încă de la transmiterea lor către Consiliul Uniunii Europene, proiectele de acte legislative europene și celelalte proiecte sau propuneri de acte ale Uniunii Europene.

În conformitate cu modalitățile prevăzute de regulamentul intern al fiecărei Camere, pot fi adoptate rezoluții europene, chiar dacă Parlamentul nu este în sesiune, cu privire la proiectele sau propunerile menționate la primul alineat, precum și cu privire la orice document emis de la o instituție a Uniunii Europene.

În cadrul fiecărei Camere a Parlamentului se înființează o comisie însărcinată cu afaceri europene.

Art. 88-5³

Orice proiect de lege prin care se autorizează ratificarea unui tratat privind aderarea unui stat la Uniunea Europeană este supus referendumului de către Președintele Republicii.

Totuși, prin votarea unei propuneri adoptate în termeni identici de fiecare Cameră cu o majoritate de trei cincimi, Parlamentul poate autoriza adoptarea proiectului de lege potrivit procedurii prevăzute la alineatul 3 al articolului 89.

Art. 88-6

Adunarea Națională sau Senatul poate emite un aviz motivat cu privire la conformitatea unui proiect de act legislativ european cu principiul subsidiarității. Avizul este adresat de Președintele Camerei respective Președintelui Parlamentului European, celui al Consiliului și celui al Comisiei Europene. Guvernul este informat despre acest aviz.

Fiecare Cameră poate introduce în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene o acțiune împotriva unui act legislativ european pentru încălcarea principiului subsidiarității. Această acțiune este înaintată Curții de Justiție a Uniunii Europene de către Guvern.

³ A se vedea ¹ – NOTA de la prima pagina a Constituției.

În acest scop, pot fi adoptate rezoluții, dacă este cazul în afara sesiunilor, conform calendarului și a agendei stabilite de regulamentul fiecărei Camere. La solicitarea a 60 de deputați sau a 60 de senatori, acțiunea este exercitată de drept.

Art. 88-7

Prin votarea unei moțiuni adoptate în termeni identici de Adunarea Națională și de Senat, Parlamentul se poate opune unei modificări a regulilor de adoptare a actelor Uniunii Europene, în cazurile prevăzute, în materie de revizuire simplificată a tratatelor sau de cooperare judiciară civilă, de către Tratatul privind Uniunea Europeană și de Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, așa cum rezultă ele din Tratatul semnat la Lisabona pe 13 decembrie 2007.

TITLUL XVI

Despre revizuirea Constituției

Art. 89

Inițiativa de revizuire a Constituției aparține atât Președintelui Republicii, la propunerea Prim-ministrului, cât și membrilor Parlamentului.

Proiectul de lege de revizuire trebuie examinată în termenele stabilite la alineatul 3 al articolului 42 și adoptată de cele două Camere în aceiași termeni. Revizuirea rămâne definitivă după ce a fost aprobată prin referendum.

Totuși, proiectul de revizuire nu este supus referendumului atunci când Președintele Republicii decide să îl supună Parlamentului convocat în Congres; în acest caz, proiectul de revizuire nu este aprobat decât dacă întrunește majoritatea de trei cincimi dintre voturile exprimate. Biroul Congresului este cel al Adunării Naționale.

Nu se poate angaja sau continua nicio procedură de revizuire atunci când se aduce atingere integrității teritoriale.

Forma republicană de guvernământ nu poate face obiectul unei revizuri.

TITLUL XVII

Abrogat.

II. DECLARAȚIA DREPTURILOR OMULUI ȘI ALE CETĂȚEANULUI DIN 26 AUGUST 1789

PREAMBUL

Reprezentanții poporului francez, constituiți în Adunarea Națională, considerând că ignorarea, uitarea sau disprețuirea drepturilor omului sunt singurele cauze ale nefericirilor populare și ale corupției guvernelor, au decis să expună, într-o declarație solemnă, drepturile naturale, inalienabile și sacre ale omului, astfel încât această declarație, prezentă permanent la toți membrii corpului social, să le amintească fără încetare drepturile și îndatoririle lor; astfel încât actele puterii legislative și cele ale puterii executive, putând fi oricând comparate cu scopul oricărei instituții politice, să fie, prin urmare, mai respectate; astfel încât cererile cetățenilor, fondate de acum înainte pe principii simple și incontestabile, să se fondeze pe respectarea Constituției și a fericirii tuturor.

În consecință, Adunarea Națională recunoaște și declară, în prezența și sub auspiciile Ființei Supreme, următoarele drepturi ale omului și cetățeanului.

Art. 1

Oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi. Deosebiri sociale nu pot să se întemeieze decât pe criterii împărtășite de toți.

Art. 2

Scopul oricărei asocieri politice este păstrarea drepturilor naturale și imprescriptibile ale omului. Aceste drepturi sunt libertatea, proprietatea, siguranța și rezistența la oprimare.

Art. 3

Principiul oricărei suveranități îl constituie esențialmente națiunea. Niciun grup și niciun individ nu pot să exercite vreo autoritate care nu emană de la națiune în mod expres.

Art. 4

Libertatea constă în a putea face tot ceea ce nu dăunează celui alt: astfel, exercițiul drepturilor naturale ale fiecărui om nu cunoaște decât acele limite care sunt necesare altor membri ai societății pentru a se bucura de aceleași drepturi. Aceste limite nu pot fi determinate decât de către lege.

Art. 5

Legea are dreptul să interzică doar acțiunile periculoase pentru societate. Tot ceea ce nu este interzis de către lege nu poate fi împiedicat și nimeni nu poate fi obligat să facă ceea ce legea nu ordonă.

Art. 6

Legea este expresia voinței generale. Toți cetățenii au dreptul să participe, ei înșiși sau prin reprezentanții lor, la formarea acesteia. Ea trebuie să fie aceeași pentru toți, atât atunci când ocrotește, cât și atunci când pedepsește. Toți cetățenii, fiind egali în fața sa, au drepturi egale de acces la toate demnitățile, posturile și funcțiile publice, potrivit cu capacitatea lor și fără vreo altă deosebire decât aceea impusă de virtuțile și talentele lor.

Art. 7

Nimeni nu poate fi acuzat, arestat sau deținut, cu excepția cazurilor stabilite de lege și potrivit formelor indicate de aceasta. Aceia care solicită, emit, execută sau urmăresc executarea unor ordine arbitrarii trebuie să fie pedepsiți; dar orice cetățean somat sau reținut potrivit legii trebuie să se supună de îndată: el se face altfel vinovat prin rezistență.

Art. 8

Legea nu trebuie să stabilească decât pedepse strict și evident necesare și nimeni nu poate fi pedepsit decât în temeiul unei legi elaborate și promulgate anterior faptei și care este aplicată potrivit legii.

Art. 9

Având în vedere că orice om este considerat nevinovat până la declararea vinovăției sale, dacă măsura arestării sale este considerată indispensabilă, orice reprimare care nu ar fi necesară pentru reținerea sa trebuie să fie aspru sancționată prin lege.

Art. 10

Nimeni nu trebuie să fie șicanat pentru opiniile sale, fie ele și religioase, cu condiția ca exprimarea acestora să nu tulbure ordinea publică stabilită de lege.

Art. 11

Libera comunicare a gândurilor și a opiniilor este unul dintre cele mai prețioase drepturi ale omului; orice cetățean poate așadar să discute, să scrie, să publice în mod liber, răspunzând însă pentru orice exercitare abuzivă a acestei libertăți în cazurile stabilite de lege.

Art. 12

Garantarea drepturilor omului și ale cetățeanului necesită o forță publică; această forță este deci creată în avantajul tuturor și nu spre folosința proprie a celor cărora ea le este încredințată.

Art. 13

Pentru întreținerea forței publice, ca și pentru cheltuielile administrative, o contribuție comună este absolut necesară; ea trebuie împărțită în mod legal între toți cetățenii, în funcție de posibilitățile acestora.

Art. 14

Toți cetățenii au dreptul să constate, în mod direct sau prin reprezentanții lor, necesitatea contribuției publice, să o consimtă în mod liber, să îi urmărească folosirea, să îi determine mărimea, structura, modul de acoperire și durata.

Art. 15

Societatea are dreptul de a cere socoteală oricărui agent public din cadrul administrației sale.

Art. 16

Orice societate în care garanția drepturilor nu este asigurată, iar separația puterilor nu este realizată, nu are Constituție.

Art. 17

Proprietatea fiind un drept inviolabil și sfânt, nimeni nu poate fi lipsit de ea, afară numai de cazul în care nevoia publică, constatată conform legii, o cere în mod evident și cu condiția unei juste și prealabile despăgubiri.

III. PREAMBULUL CONSTITUȚIEI DIN 27 OCTOMBRIE 1946

Îndată după victoria repurtată de către popoarele libere asupra regimurilor care au încercat să înrobească și să degradeze persoana umană, poporul francez proclamă încă o dată că orice ființă umană, fără deosebire de rasă, de religie ori de credință, are drepturi inalienabile și sfinte. El reafirmă în mod solemn drepturile și libertățile omului și cetățeanului consacrate de către Declarația drepturilor din 1789 și de principiile fundamentale recunoscute de legile Republicii.

El proclamă, de asemenea, ca fiind deosebit de necesare în vremurile noastre, următoarele principii politice, economice și sociale.

Legea garantează femeii, în toate domeniile, drepturi egale cu acelea ale bărbatului.

Orice persoană persecutată din cauza acțiunii sale în favoarea libertății are dreptul de azil în teritoriile Republicii.

Fiecare are datoria de a munci și dreptul de a obține un loc de muncă. Nimeni nu poate fi persecutat, în munca ori în funcția sa, pentru originile, pentru opiniile sau pentru convingerile sale.

Orice om poate să își apere drepturile și interesele prin acțiunea sindicală și să adere la sindicatul pe care îl alege.

Dreptul la grevă se exercită în condițiile legilor care îl reglementează.

Orice om al muncii participă, prin intermediul celor pe care îi delege, la stabilirea colectivă a condițiilor de muncă, precum și la gestiunea întreprinderilor.

Orice bun sau orice întreprindere a căror exploatare are sau dobândește caracteristicile unui serviciu public național ori al unui monopol de fapt trebuie să devină proprietatea colectivității.

Națiunea asigură individului și familiei condițiile necesare dezvoltării lor.

Ea garantează tuturor, și mai ales copilului, mamei și celor ce muncesc și sunt în vârstă, protecția sănătății, securitatea materială, repausul și timpul liber. Orice ființă umană care, din cauza vârstei sale, a stării sale fizice ori mentale, a situației economice, se află în incapacitate de a munci are dreptul de a obține din partea colectivității mijloace convenabile de existență.

Națiunea proclamă solidaritatea și egalitatea tuturor francezilor în fața îndatoririlor care rezultă din calamitățile naționale.

Națiunea garantează accesul egal al copilului și al adultului la instruire, la formarea profesională și la cultură. Organizarea învățământului public gratuit și laic de toate gradele este o îndatorire a statului.

Republica franceză, fidelă tradițiilor sale, înțelege să se conformeze regulilor dreptului public internațional. Ea nu va întreprinde niciun război în vederea cuceririi și nu își va folosi niciodată forțele împotriva libertății vreunui popor.

Sub rezerva reciprocității, Franța consimte la limitările de suveranitate necesare pentru organizarea și apărarea păcii.

Franța formează împreună cu popoarele de peste mări o Uniune fondată pe egalitatea în drepturi și în îndatoriri, fără deosebire de rasă sau religie.

Uniunea franceză este alcătuită din națiuni și popoare care își pun în comun sau își coordonează resursele și eforturile pentru a-și dezvolta civilizațiile, a-și spori bunăstarea și a-și asigura securitatea.

Fidelă misiunii sale tradiționale, Franța înțelege să conducă popoarele a căror guvernare și-a asumat-o către dobândirea libertății de a se administra ele însele și de a-și conduce în mod democratic propriile lor treburile; înlăturând orice sistem colonial întemeiat pe arbitrar, ea garantează tuturor accesul egal la funcțiile publice și exercițiul individual sau colectiv al drepturilor și libertăților proclamate ori confirmate în cele de mai sus.

IV. CARTA PENTRU MEDIUL ÎNCONJURĂTOR DIN 2004

Poporul francez,
considerând
că resursele și echilibrele naturale au condiționat apariția omenirii;
că viitorul și însăși existența omenirii sunt indisociabile de mediul său natural;
că mediul înconjurător este patrimoniul comun al ființelor umane;
că omul exercită o influență tot mai mare asupra condițiilor de viață și
asupra propriei evoluții;
că diversitatea biologică, împlinirea personală și progresul societăților
umane sunt afectate de anumite moduri de consum sau de producție și de
exploatarea excesivă a resurselor naturale;
că protecția mediului înconjurător trebuie urmărită în aceeași măsură cu
celelalte interese fundamentale ale națiunii;
că, în vederea asigurării unei dezvoltări durabile, opțiunile făcute pentru
a răspunde nevoilor prezente nu trebuie să compromită capacitatea
generațiilor următoare și a celorlalte popoare de a-și satisface propriile
nevoi,
proclamă:

Art. 1

Fiecare persoană are dreptul de a trăi într-un mediu echilibrat, care nu dăunează sănătății.

Art. 2

Orice persoană are îndatorirea de a participa la protecția și protejarea mediului înconjurător.

Art. 3

Orice persoană trebuie să prevină, în condițiile definite de lege, prejudiciile pe care le-ar putea aduce mediului înconjurător sau, în cazul în care nu reușește acest lucru, să limiteze consecințele prejudiciilor respective.

Art. 4

Orice persoană trebuie să contribuie la repararea prejudiciilor pe care le-a adus mediului înconjurător, în condițiile definite de lege.

Art. 5

Atunci când producerea unui prejudiciu, chiar dacă incertă în condițiile respective de cunoaștere științifică, ar putea afecta în mod grav și ireversibil mediul înconjurător, autoritățile publice, prin aplicarea principiului precauției, în domeniul atribuțiilor ce le revin, veghează la punerea în practică a procedurilor de evaluare a riscurilor și la adoptarea de măsuri provizorii și proporționale pentru a evita producerea prejudiciului.

Art. 6

Politicile publice trebuie să promoveze o dezvoltare durabilă. În acest scop, ele conciliază protecția și punerea în valoare a mediului înconjurător cu dezvoltarea economică și progresul social.

Art. 7

Orice persoană are dreptul, în condițiile și limitele definite de lege, să aibă acces la informațiile privind mediul înconjurător deținute de autoritățile publice și să participe la elaborarea deciziilor publice cu incidență asupra mediului înconjurător.

Art. 8

Educația și formarea profesională cu privire la mediul înconjurător trebuie să contribuie la exercitarea drepturilor și îndatoririlor definite de prezenta Cartă.

Art. 9

Cercetarea și inovarea trebuie să-și dea concursul la protejarea și la punerea în valoare a mediului înconjurător.

Art. 10

Prezenta Cartă stă la baza acțiunii europene și internaționale a Franței.